

Als het over Oost-Groningen gaat, kiezen kranten vaak foto's met een donkere, dreigende wolkenlucht (nabij Klein Ulsda, Beerta).

Groningen kan bogen op de meest herkenbare leuze uit de regiomarketing. Ook in dat opzicht gaat er niets boven Stad en Ommelanden. Tegelijk staat het noordoostelijke deel van de provincie niet bijster aantrekkelijk op de kaart als krimpregio. Het beeld dat de noorderlingen van zichzelf hebben, is een stuk genuanceerder.

FOTO: REYER BOXEM/HOLLANDESE HOOGTE

Groningen als thuishonk

Een muziekclip van 3 minuten vat het dubbele gevoel in de provincie aardig samen. Begeleid door een hiphopbeat vertellen op YouTube twee Groningse jongens, het duo Wat Aans (Wat anders?), over hun leven. Dat speelt zich af in twee werelden. Enerzijds is er de wereldse stad Groningen, waar het prettig uitgaan is. Anderzijds is er het platteland, de boerenidylle. De twee *kameroad'n* die het woord voeren, noemen zich De Beunhaas en Ingewikkeld. In het filmpje hullen ze zich in boerenoverall en kiel. Op het eind rijdt een van hen het beeld uit op een plastic speelgoedtractor. In zuiver dialect rappen ze: 'Haalf stront, haalf reeg'nwoater'. Het is een gezegde waarmee Groningers uitdrukken dat iets het net niet is. Ondertussen vormen deze rappers een hippe, eigentijdse aanvulling op de Groninger muziektraditie van Eede Staal en Erwin de Vries.

Samen met 24 andere Groningers is rapper Ingewikkeld eind 2010 geïnterviewd door een groep studenten van de Rijksuniversiteit Groningen. Het project was onderdeel van een documentairereeks van VPRO's *Tegenlicht* en onderdeel van het vak 'Representeren van plaatsen'. Alle 25 geïnterviewden probeerden hun *sense of place* onder woorden te brengen, vertelt cultureel geograaf Bettina van Hoven, die het onderzoek begeleidde. De studenten

BEELDEN: YOUTUBE

Op YouTube rapt het jonge duo Wat Aans over hun leven: 'Haalf stront, haalf reeg'nwoater', da's Gronings voor 't is het nèt niet'.

koppelden citaten uit de interviews aan de termen die ze kennen uit de literatuur over regionale identiteit, om kwalitatieve uitspraken te kunnen doen over de identiteit van dit deel van Nederland.

De studenten sloegen niet geheel onbevungen aan het interviewen, daar in Oost-Groningen. Een semester eerder waren ze met Van Hoven diep ingegaan op het fenomeen beeldvorming. Ze beoordeelden een scala aan landschapsfoto's, maar ook beeldmateriaal uit bijvoorbeeld kranten, daarbij gebruikmakend van archetypen uit de psychologie. Het viel hen op dat in de media vaak angstbeelden opduiken, zoals foto's van verval of enge leegten. 'Op krantenfoto's gemaakt in Oost-Groningen is opvallend vaak een donkere, dreigende wolkenlucht te zien. Landschapsfotografen komen met heel andere beelden thuis. Van hen hebben we veel meer beelden gezien waaruit verlangen spreekt, een landbouwidylle.'

De interviews blijken al net zo dubbel te interpreteren. Ten noordoosten van de stad Groningen begint een open ruimte die in Nederland nauwelijks zijn gelijke kent. Hetzelfde landschap roept bij Oost-Groningers tamelijk uiteenlopende emoties op. 'De een ervaart iets dat voortkomt uit angst. De leegte van het land is voor hem symbool dat er niets gebeurt. Terwijl een ander er een rustgevend,

Landschapsfotografen tonen Oost-Groningen vaak als een agrarische idylle.

FOTO: WIM VAN DER ENDE

bijna religieus gevoel krijgt. Deze Groninger ervaart er hoe nietig de mens is.'

Verrassend vindt Van Hoven de sterke binding met het land die jongeren omschrijven. 'Hoewel er niet veel te doen is in plaatsen als Veendam, en werk er ook dun gezaaid is. Je zou denken dat er genoeg redenen zijn om te vertrekken.' De verklaring is misschien eenvoudig, denkt de cultureel geograaf. 'Het is net als bij iedereen: als je ergens opgroeit, maak je gebruik van je omgeving om te

spelen. In dit deel van het land, een dunbevolkt gebied, heb je als kind baat bij het landschap. Waarschijnlijk zijn er weinig volwassenen die je op de vingers kijken, en heb je al spelend een enorme actieradius. Dat is een belangrijke oorzaak voor hechting en plaatsbinding.'

Daar komt bij dat ook in sociaal opzicht de worteling grondig is. Kinderen in kleine gemeenschappen zitten veelal op dezelfde basisscholen en groeien samen op. 'Telkens

opnieuw krijgen ze een bevestiging van plaatsbinding, die meestal ook positief is. Niet gek dus dat Oost-Groningers door de bank genomen een optimistisch gevoel hebben over hun leefomgeving.'

Doemscenario's

Dat lijkt in tegenspraak met de doemscenario's over krimp, waarbij deskundigen en media doorgaans in één adem een regio als Oost-Groningen noemen. Verslaggevers van de landelijke radio, tv en kranten waren er drie jaar geleden als de kippen bij toen in de gemeente Reiderland sprake was van sloop van Ganzendijk. Het wegvagen van de woonkern wegens gebrek aan toekomstperspectief ging weliswaar niet door, maar de toon was gezet. 'Het verhaal van de krimp is van buitenaf opgelegd', betoogt Van Hoven. 'In de omschrijvingen van de bewoners keren de leegte en de stilte telkens terug. Het is vaak een zintuiglijk fenomeen. Zulke kenmerken kleuren de *place attachment*, de hechting aan een eigen omgeving.'

In dat opzicht kan het voor sommige Groningers wellicht niet rustig genoeg zijn. Maar op de langere duur kan de ontvolking de sense of place van mensen wel negatief beïnvloeden. Basisscholen zullen in kleiner wordende dorpen bijvoorbeeld sluiten.

'De mensen helpen elkaar'

Vijf werkende jongeren uit Oostwold brachten in een groepsinterview onder woorden wat Oost-Groningen onderscheidt van de rest van Nederland. Er rijst een beeld op van rustige plattelandsbewoners, die nuchter zijn maar wel houden van warmte en gezelligheid.

'Bij iemand op bezoek gaan via de achterdeur die gewoon open is.'

'En niet eerst bellen voordat je ergens heen gaat. Je kunt hier gewoon naar iemand toe gaan en als die er niet is, pech. In de rest

van Nederland moet je eerst afspraken maken voordat je op bezoek komt, anders kom je misschien ongewenst. Dat is hier niet zo.'

'En mensen zijn minder gehaast dan in het Westen, denk ik.'

'Mensen helpen elkaar. Bij mij in de straat was een tijd terug iemand overleden. Er was geen geld om een rouwadvertentie te plaatsen. Het hele dorp gaf gewoon geld. Ik denk dat zoiets in een grote stad niet zo snel gebeurt.'

'Groningers zijn een heel nuchter volk.'

'Rust, ruimte, boerenlandschap'

Een boer uit Drieborg vond de rust, ruimte en het boerenland het meest kenmerkend voor zijn omgeving. 'Heel Nederland is een boerenstreek, maar Oost-Groningen toch wel bij uitstek door het soort bedrijven hier: allemaal groot. Je ziet het, dit is een van de weinige plekken in Nederland waar je nog 5 kilometer ver kunt kijken of verder. Welke kant je ook kiest. Nou, rust, ja, kijk zelf. Dat spreekt voor zich.'

Voordat deze boerenzoon begon als graanteler, was hij controller in de chemische industrie. Anderhalf jaar geleden nam hij het bedrijf van zijn vader over. 'Omdat het kon. Ik ben hier opgegroeid en je hebt altijd de keus. Boer worden of niet. Ik koos eerst voor studeren. Na mijn studie economie in Maastricht ben ik gaan werken bij Esso, daarna bij DSM. Ik heb overal gewoond. Amsterdam, Breda, Brussel, Maastricht. Voor de buitenwereld is die switch veel groter dan voor mij, want ik ben hier groot geworden.'

'Zo vallen puzzelstukjes in het sociale netwerk weg. Voor de kinderen, maar ook voor de ouders die hun kinderen elke dag brengen en halen.'

Place attachment is een basisbehoefte van mensen, vertelt Van Hoven. In tijden van globalisering is er behoefte aan een thuishonk. De term komt uit de omgevingspsychologie en maakt opgang in de geografie nu wetenschappers steeds vaker oog krijgen voor het alledaagse. 'Want juist in dagelijkse dingen krijgt identiteit vorm en belang.'

Van Hovens studenten doen via de interviews kwalitatief onderzoek. 'Dat krijgt steeds meer aanzien. Lange tijd dachten we dat kennis objectief moest zijn. Een onderzoeker gaat de straat op met een enquête en zuigt data op, om zo metingen te doen. Maar we willen niet alleen weten hoeveel, maar ook waarom.'

Het veldonderzoek was voor de studenten culturele geografie een mooie kans om in 'de echte wereld', zoals Van Hoven het uitdrukt, ervaring op te doen met beleidsvraagstukken. Voor die ene studente uit het zuiden des lands was het bovendien een eerste kennismaking met een deel van Nederland waar ze van tevoren geen notie van had. Op haar *mental map* hield Nederland op boven Zwolle. •

Het hele verhaal

RTV Noord heeft wortels die teruggaan tot 'bevrijdingszender' Herrijzend Nederland en is daarmee een van de oudste regionale omroepen. Het zenderprofiel is helder, zegt hoofdredacteur Mischa van den Berg. 'Wij kiezen in radio- en tv-uitzendingen voor de Groninger identiteit. Bij ons geen studentenprogramma's, want dat is een selecte doelgroep die ver af staat van een behoorlijk deel van onze luisteraars en kijkers. Ook zenden wij een evenement als *Noorderslag* niet uitgebreid uit. De liefhebber van popmuziek kan daarvoor prima bij andere media terecht.'

Nee, RTV Noord is er voor 'mensen die in Groningen gesettled zijn en zich er thuis voelen'. Om die reden ving de VPRO bot bij Van den Berg toen vanuit Hilversum de vraag klonk of de regionale omroep de *Tegenlicht*-uitzending over Oost-Groningen wilde uitzenden. 'Dat was een documentaire vanuit het perspectief van een buitenstaander. Dat voelt voor ons bijna als aapjes kijken. Soms krijgen we producties aangeboden waarbij in de begeleidende tekst de eerste zin begint met 'In het Hoge Noorden'. Nou, dan hoeft het van ons niet meer.'

Brede blik

Het landelijke perspectief op Groningen is ten dele gegrond, betoogt Van den Berg. 'Het is alleen zo dat wij het héle verhaal kunnen vertellen, juist omdat we het gebied beter kennen. Wij horen bijvoorbeeld eerder over de mooie geschiedenis die ergens achter schuilt. Natuurlijk melden wij vanuit onze journalistieke taak ook misstanden als die er zijn. Het nieuwbouwproject Blauwestad loopt veel minder succesvol dan gepland. Daar is wel iets aan de hand. Maar we weten dat er ook mensen intens gelukkig zijn in Oost-Groningen.'

'Er zijn ook mensen intens gelukkig in Oost-Groningen'

RTV Noord scoorde met regiosoap *Boven Wotter* geweldige kijkcijfers in Groningen.

Op de redactie is de brede blik die RTV Noord pretendeert te hebben continu onderwerp van discussie. 'Redacties worden bevolkt door mensen met minimaal een hbo-opleiding. Dat is van nature niet het slag dat qua interesses middenin de samenleving staat. Journalisten zijn georiënteerd op wat er in de rest van de wereld speelt; wat dichtbij is verlies je dan soms uit het oog. Bovendien hebben tv- en radiojournalisten de neiging Hilversum als maat te nemen. Wij moeten als omroep voortdurend proberen aan te sluiten op de identiteit van Groningen. We moeten focussen op onze mensen.'

'Laten zien wie we zijn'

Enerzijds gebeurt dat al automatisch door de ontwikkelingen in de lokale politiek en aanverwante gremia te volgen. Maar ook op cultureel gebied: RTV Noord volgde bijvoorbeeld de *making of* van *Bommen Berend, de Musical*. Het is een productie van het semi-professionele GOOV Muziektheater en gaat over de oorlogszuchtige bisschop van Münster, die in het rampjaar 1672 dood en verderf zaaide bij het beleg van Groningen.

In navolging van andere regionale zenders maakte RTV Noord enkele jaren geleden bovendien een regiosoap, *Boven Wotter*. Die gaat, niet heel toevallig, over Blauwestad en kwam later ook bij de KRO. Het was een groot succes. Waar het televisiestation normaal een dagbereik heeft tot 30%, had RTV Noord op de data dat *Boven Wotter* op tv was, 50% bereik. 'Helaas was de productie erg kostbaar, dus een vervolg zit er de komende tijd niet in. Deze soap ging helemaal over onszelf, in het Gronings. Het is een mooie manier om te laten zien wie wij zijn.'